

Nr 56.

Ankom till Riksdagens kansli den 12 april 1910 kl. 12 m.

Utlåtande, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående lagstiftning i syfte att främja bildandet och beståndet af sockenallmänningar.

(2:a A.)

Uti en i Andra kammaren väckt, till jordbruksutskottets förberedande behandling öfverlämnad motion (nr 131) har herr *J. A. Jonsson* i Hökhult föreslagit, att Riksdagen behagade besluta i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes snarast möjligt låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till lagbestämmelser i syfte att underlätta och säkerställa anskaffandet af medel till inköp för kommunernas räkning af skogbärande eller för skogskultur tjänlig mark till bildande af sockenallmänningar äfvensom att trygga dessa allmänningars bestånd till kommunernas framtida gagn.

Till stöd för sin hemställan har motionären anfört följande:

»Då skogen i allmänhet mer och mer försvinner i vårt land på grund af alltför stor afverkning, har man börjat inse, att något bör göras för att någon del af landets skogsmarker måtte tillvaratagas för uthållig skogskultur. Kommunerna borde taga denna fråga om hand och ordna sin ekonomi så, att de kunde förvärfva skogsmark i syfte att bedrifva skogsodling och sålunda för detta ändamål åstadkomma

Bih. till Riksd. Prot. 1910. 8 Saml. 24 Häft. (Nr 56.)

s. k. sockenallmänningar. Det skulle vara af utomordentlig betydelse, om genom lämpliga åtgärder dylika allmänningskogor i så stor omfattning som möjligt kunde komma till stånd. De skulle lämna en säker garanti för tillgodoseendet af kommunens framtida virkesbehof och tillika utgöra ett manande exempel för den enskilde skogsägaren att väl vårda och sköta sin skog.

För att så småningom skaffa tillgångar för inköp af skogsmark har man tänkt sig och föreslagit, att kommunerna borde afsätta medel af den så oförtjänta inkomsten från brännvinsförsäljningsafgiften, som tillfaller kommunerna, och att på detta sätt borde bildas fonder för inköp af skogsmark. Detta förslag har omfattats med stort intresse i vida kretsar särskildt inom Jönköpings län, där de flesta kommunerna eller omkring 90 stycken af 126 redan börjat afsätta medel för bildande af dylika fonder, afsedda att i framtiden vid lämpliga tillfällen komma till användning för angifna ändamål.

Det vore af synnerligen stort värde för kommunerna att en gång i framtiden hafva skogsallmänningar och där äga tillgång på skog både för egna virkesbehof och för afsalu för beredande af inkomster till att bestrida kommunala utgifter med. Ett sådant syfte är väl värdt de uppoffringar, som nu kunna göras för dess förverkligande. Skogarna ha den sista tiden anlitats alltför hårdt. Det är endast några få enskilda som i någon mån spara på skogen. Under sådana förhållanden vore det mycket välbetänkt och fosterländskt handladt, om kommunerna sörjde för att de komma i besittning af mark för skogsodling. Våra förfäder lämnade ett stort arf efter sig i de vidsträckta skogar, som förr funnits men af oss afverkats. Det är vår plikt att också göra något för våra efterkommande. Liksom vi på många områden skördat stora fördelar af tidigare släktens uppoffringar, så skulle våra efterkommande ha stor fördel af att vi droge försorg om, att en del af landets skogsmark under god skötsel komme i det allmännas ägo. Vi kunde också på det sättet till någon del godtgöra hvad vi brutit, genom att vi hittills anlitat skogen för hårdt på våra efterkommandes bekostnad.

Sedan 1909 års Riksdag antagit lagen om *skogsaccis*, ha kommunerna i skogsbygden erhållit ett ökad direkt ekonomiskt intresse af skogsvården inom kommunen. Så väl detta förhållande som de genom denna lag ökade inkomsterna synas böra underlätta afsättande af medel till inköp af skogsmark.

Bildandet af skogsallmänningar i kommunernas ägo skall säkerligen med hänsyn till skogsvården blifva af stor betydelse.

Till belysning af skogsvårdens ekonomiska betydelse för vårt land må följande anföras:

Under hvart och ett af åren 1903—1907 har från Sverige utförts oarbetade trävaror för nära 137 miljoner kronor samt arbetade trävaror för omkring 85 miljoner. Tillsammans blir detta 222 miljoner, hvilket är nära hälften af landets hela utförsel. I medeltal har nämligen densamma för hvart och ett af nämnda år uppgått till omkring 467 miljoner kronor. Af anförda 85 miljoner för exporterade arbetade trävaror ha omkring 44 miljoner erhållits för trämassa, och utförseln här af har under de senare åren betydligt ökat. 1903 utgjorde värdet af exporterad trämassa nära 33 miljoner kronor, men 1907 hade det stigit till öfver 58 miljoner kronor. Näst Österrike är Sverige världens mest träexporterande land.

I sina skogar äger Sverige en rikedom, som de flesta andra länder sakna, och bevarandet af skogens afkastningsförmåga är för oss af största vikt. Man måste erkänna sanningen af, att Sveriges ekonomiska framtid i väsentlig grad är bunden vid dess skogar.

Det är icke blott den i och för sig tillräckligt betydande ekonomiska sidan af denna fråga, som här bör tagas i betraktande, utan af stor vikt är äfven skogens inverkan på vårt lands klimat.

Så som skogsafverkningen nu i allmänhet bedrifves gå ej afverkningen och tillväxten i jämna steg med hvarandra, utan öfverafverkning äger rum och vårt land blir mer och mer skogfattigt med hvarje år som går. Naturen är dock en gång så danad, att vårt land alltjämt bör vara äfven ett skogbärande land, och vi behöfva skogen bland annat äfven för att vårt klimat genom densamma måtte hållas mera sundt, mildt och jämt. Klimatet har en afgörande betydelse för trefnaden och utvecklingen af allt lefvande, både människan, djuren och växterna; jämväl hänsyn till klimatets beskaffenhet bör alltså bidraga och mana till, att vi med intresse gripa verket an och göra något för att afskilja en del af våra skogsmarker för varaktig skogskultur.

Om kommunerna hvar för sig på nu angifvet sätt skaffade sig skogsmarker för skogsodling, skulle rätt mycket vara vunnet för skogens bestånd för framtiden, ej minst på den grund att skogen i regeln bättre vårdas och bevaras i det allmännas hand än då den äges af enskilda, hvilka i allmänhet ej med samma intresse och sparsamhet sköta sin skog.

De kommuner, som beslutat afsätta eller redan börjat afsätta medel till fonder för inköp och vård af skogsmark för kommunens räkning, hafva härigenom handlat så förutseende och fosterlänskt, att vi ha starka skäl att gifva deras beslut allt stöd och gillande. Någon beständ

säkerhet för att de af kommunen afsatta medlen verkligen skola komma att användas för det afsedda ändamålet finnes tyvärr icke. Det skulle ju kunna hända att kommunens medlemmar i framtiden om 10 à 20 år besluta använda en dylik fond för andra behof. Och det ädla fosterländska ändamålet blefve så aldrig genomfördt.

Det har också verkligen förekommit, att i kommuner, där frågan om afsättande af medel för bildande af en fond för inköp för kommunens räkning af skogsmark varit föremål för behandling, visserligen stort intresse för saken förekommit men förslaget ändock afböjts på grund af att man ingen säkerhet ägde för att fonden skulle komma att användas för det afsedda ändamålet.

För att under sådana omständigheter denna i sig så fosterländska och för framtiden betydelsefulla fråga skall allmänt tillvinna sig intresse inom kommunerna och icke motverkas af farhågor, att det en gång fattade beslutet måhända aldrig förverkligas, blir det nödvändigt att vi genom lämpliga lagbestämmelser säkerställa de fonder, som redan bildats och hädanefter komma att bildas för det goda ändamål, som här är fråga om.

Det bör stadgas, att sådana fonders medel ej få tillgripas för andra ändamål än dem de äro bestämda för, alldeles såsom till exempel våra kyrkokassor ej få användas för andra än kyrkliga ändamål och en del andra allmänna kassor icke få anlitas för andra behof än sådana, som de äro afsedda för.

Den skogsmark, som kommer att för här åsyftade medel inköpas för kommunens räkning, eller med andra ord blifvande sockenallmänningar, bör jämväl stå under kontroll så att den skötes efter uppgjord plan och ej försäljes utan bibehålles och vårdas af kommunerna själfva som deras egendom.

Jag vågar icke framkomma med något utarbetadt förslag till lag i berörda fråga. Därtill fordras noggrann utredning, som bäst af Kungl. Maj:t kan verkställas.

En sådan lag bör innehålla, att det uppdrages åt lämplig person att förvalta och sköta fondens alla angelägenheter, att fondens medel deponeras så, att det finns fullgod säkerhet för dem, att de gifva högsta möjliga ränta, att de blifva i vederbörlig ordning reviderade. Vidare bör i lagen stadgas, att fondens medel icke få användas för andra ändamål än dem, som de varit afsatta för. I öfrigt bör lagen omfatta nödiga bestämmelser i allt, som sammanhänger med och berör denna fråga.»

Frågan om bildandet af gemensamhetsskogar, äfven för socknarne, har varit föremål för en ingående behandling af såväl 1896 års skogskommitté som den s. k. norrlandskommittén.

*Utskottets
yttrande.*

Vid 1904 års riksdag gjordes af enskild motionär framställning om erhållande af en civillag, innefattande dels bestämmelser enligt hvilka tillfälle kunde beredas kommuner, korporationer och enskilde att genom inköp af skogsmark eller annorledes bilda, bibehålla och utvidga gemensamhetsskogar dels ock stadgande att, där så behöfdes, medel till inköp af skogsmark för bildande af gemensamhetsskogar under skogens tillväxt till ekonomisk mognad finge förskottteras af staten, som för ifrågavarande förskott skulle erhålla betalning med skogens afkastning, innan densamma finge användas till något annat ändamål.

Sammansatt stats- och lagutskott behandlade den väckta frågan och yttrade därvid följande:

»Enligt den i äldre tider inom vårt land rådande uppfattningen voro de kronan icke tillhöriga skogarne upplättna till allas fria begagnande, d. v. s. voro en den jordägande menighetens gemensamma tillhörighet. I och med odlingens framsteg blefvo de närmare bestämda såsom bya-, sockne-, härads- eller landsallmänningar.

Bya-allmänningarna har det alltid stått byamännen fritt att låta dela genom skifte, och har nu gällande lagstiftning icke däruti gjort någon ändring. Detsamma torde kunna sägas om sockenallmänningarna, om hvilka ännu gäller det uti förordningen om skogarne i riket den 1 augusti 1805 gifna stadgande, att »sockneallmänning skola de njuta, som i socknen äro, och må sådana allmänningar sockneborna emellan lagligen fördelas, när därom hos Konungens befallningshafvande göres ansökning». Följden af denna lagstiftning har blifvit den, att af de odelade sockenallmänningarna nu endast få återstå och dessa ringa till vidden samt enligt uppgift nästan skoglösa. Med afseende å härads- och landsallmänningarna, hvilka under århundraden varit underkastade vissa inskränkningar i fråga om delägarnes fria dispositionsrätt, stadgades i början af 1800-talet, att äfven dessa finge till delning mellan häradets eller länets jordägare upplätas, och finnes numera icke någon landsallmänning kvar. Af de gamla häradsallmänningarna åter finnes en del i behåll, och beträffande dessa förordnades, när år 1866 nyare tidens åsikter om skogskapitalets värde gjorde sig gällande inom lagstiftningen, att de icke längre finge delas, utan skulle framgent antingen stå under skogsstatens omedelbara vård och förvaltning eller ock, under vederbörande skogstjänstemäns uppsikt, förvaltas af delägarne efter fastställd hushållningsplan och reglemente. Nu gällande bestämmelser härom

återfinnas i förordningen angående hushållningen med de allmänna skogarne i riket den 26 januari 1894.

I syfte att möjliggöra en varaktig ökning af arealen inom sistnämnda grupp af allmänningsskogar har innevarande års Riksdag, med anledning af en — — — i ämnet väckt och af lagutskottet tillstyrkt motion, beslutat i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till lagbestämmelser, som kunna pröfvas erforderliga och lämpliga för att bereda delägare i häradsallmäning möjlighet att få med allmanningen för framtiden införlifva mark, som blifvit för sådant ändamål inköpt. I sammanhang härmed uttalade Riksdagen såsom sin uppfattning att de bestämmelser, som kunna finnas lämpliga beträffande mark, som blifvit af delägare inköpt i ändamål att förenas med häradsallmäning, också torde böra vinna tillämpning i fråga om mark, som annorledes, t. ex. genom gifva, för sådant ändamål förvärfvats, samt att möjlighet torde böra beredas att på liknande sätt bilda nya allmänningar.

I öfverensstämmelse med denna Riksdagens uppfattning om allmänningsskogarnes betydelse, har utskottet vid behandlingen af förevarande motioner funnit det synnerligen önskvärdt, att lagbestämmelser gifvas, hvarigenom möjliggöres en utvidgning äfven af sockenallmänningsarna, bildande af nya sådana gemensamhetsskogar samt dessa skogars ställande under statens kontroll för skogskapitalets vård.

I likhet med motionären anser utskottet tillika, att allt bör göras för att inom vårt land öka arealen af de under statens kontroll ställda skogarne, hvadan rättigheten att bilda gemensamhetsskogar icke bör inskränkas att gälla för allenast större menigheter, såsom häraders och kommuners jordägande befolkning, utan äfven medgifvas för sådana korporationer — landsting och hushållningssällskap — som verka i det allmännas tjänst, äfvensom för byalag samt stiftelser och fonder, som afse allmänt ändamål.

Motionären har därjämte föreslagit, att det måtte i lag medgifvas enskilda skogsägare att ställa sin skog under statens kontroll och därvid förordna om dess bibehållande allt framgent i odeladt skick, d. v. s. gifva densamma karaktären af gemensamhetsskog; utskottet har emellertid icke funnit lämpligt, att åt de åsyftade lagbestämmelserna i fråga om gemensamhetsskogar gifves en affattning, som i så hög grad inskränker enskildes dispositionsrätt öfver deras egendom. I detta sammanhang har emellertid inom utskottet framhållits önskvärdheten af att, då enskilde eller bolag, hvilka för bildande af egnahemskolonier företaga styckning af större egendomskomplexer, därvid i filantropiskt

syfte önska för framtiden bibehålla utmarken odlad och till gemensamt bruk för ägarne af de olika egnahemslotterna, en blifvande lagstiftning måtte lämna stöd för en dylik sträfvan.

Som utskottet sålunda anser det uppenbart, att saknaden af bestämmelser för bildande och bibehållande af gemensamhetsskogar utgör en lucka i vår skogslagstiftning, som snarast möjligt bör fyllas, vill utskottet förorda motionärens förslag om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utarbetande af förslag till sådana lagbestämmelser.

Beträffande motionärens i öfrigt gjorda framställningar i fråga om anskaffande af medel för markinköp till gemensamhetsskogas bildande — — — — — finner utskottet dessa framställningar innefatta ett ämne, som i hvarje fall icke lämpligen bör komma under bedömande förr än en lagstiftning af ofvan ifrågasatt beskaffenhet kommit till stånd.»

Med bifall till utskottets förslag anhöll 1904 års Riksdag i skrifvelse till Kungl. Maj:t att Kungl. Maj:t måtte låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till lagbestämmelser, som kunna finnas erforderliga och lämpliga för att bereda kommuner, korporationer, byalag samt stiftelser och fonder, som afse allmänt ändamål, möjlighet att genom inköp af skogsmark eller annorledes bilda, bibehålla och utvidga gemensamhetsskogar.

Då förevarande fråga sålunda på grund af framställning från Riksdagen redan gjorts till föremål för Kungl. Maj:ts pröfning, torde den af motionären föreslagna skrifvelsen icke vara erforderlig för att förslag i ämnet må komma att af Kungl. Maj:t föreläggas Riksdagen. Utskottet får därför hemställa,

att herr Jonssons i Hökhult ifrågavarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 12 april 1910.

På jordbruksutskottets vägnar:

THEODOR ODELBERG.
